

Eendenkuikenproject gaat vierde jaar in

De Nederlandse broedpopulatie van de Wilde Eend is sinds de jaren negentig met ongeveer 30% afgenomen. Naar aanleiding daarvan publiceerde Sovon in 2015 een overzicht van wat er bekend was over de demografie van de populatie. In dit rapport werden onder meer legselgrootte, afschotcijfers en jaarlijkse overleving besproken. Van de overleving in de kuikenseizoen bleek echter nagenoeg niets bekend, terwijl dit mogelijk één van de sleutelfactoren is bij de achteruitgang. Dit was aanleiding voor Erik Kleyheeg om in 2016 met ondersteuning van Waarneming.nl en Tern webdesign een citizen science project op te zetten om met hulp van het Nederlandse publiek gegevens te verzamelen over eendenkuikens. In 2019 ging dit project het vierde jaar in.

Citizen science

Wilde Eenden leven vaak dicht bij de mens en de soort leent zich daarom uitstekend voor een citizen science project, waarbij het brede publiek meehelpt om onderzoeksgegevens te verzamelen. Daar komt bij dat eendenkuikens met hun vertederende aanblik ook onder het niet-vogelende publiek populair zijn. Een oproep via de reguliere en sociale media om eendenkuikens te melden leverde daarom veel respons op. De vraag die werd gesteld was simpel: zie je kuikens van de Wilde Eend (Soepeend inbegrepen), meld dan het aantal en de geschatte leeftijd van de kuikens, de datum en de locatie van de waarneming. Voor de waarnemers die wel van een uitdaging houden, was er ook de mogelijkheid om gedurende het seizoen vervolgwarnemingen van dezelfde toom door te geven. Dit laatste is vooral waardevol voor berekening van de overlevingskansen van de kuikens.

Overleving van eendenkuikens

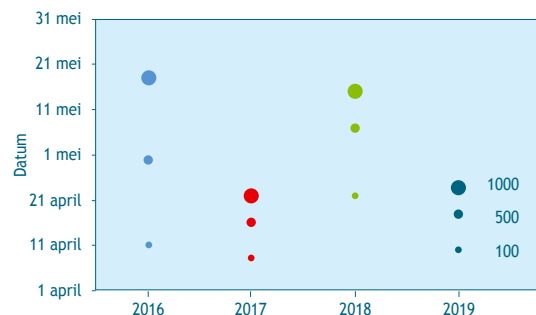
Bij de start van het project werd een aantal doelen geformuleerd, namelijk het verzamelen van basisgegevens over de broedbiologie van de Wilde Eend, bewustwording over de afname bij het brede publiek, maar vooral gegevens verzamelen om de overleving van eendenkuikens te kunnen berekenen. In 2017 werden voor het eerst voldoende waarnemingen ingestuurd voor een voorzichtige analyse. Hieruit bleek dat kuikens in dat jaar slechts 14-19% kans hadden

om vliegvlug te worden. Dit is veel te laag om de populatie in stand te houden. Zoals verwacht vond de meeste sterfte plaats in de eerste week na het uitkomen van de eieren. Pas na drie weken stabiliseerde de dagelijkse overleving en vanaf dat moment was de kans groot dat de kuikens vliegvlug werden. Het jaar daarna kende een vreemd voorjaar met een late vorstnival en daarna maandenlang stralend weer. Hoewel het patroon van overleving hetzelfde bleek als in 2017, was de totale overleving veel hoger. Maar liefst 34% van de kuikens werd vliegvlug en uit het veld kwamen enthousiaste verhalen over grote tomen met bijna vol-groeiende kuikens.

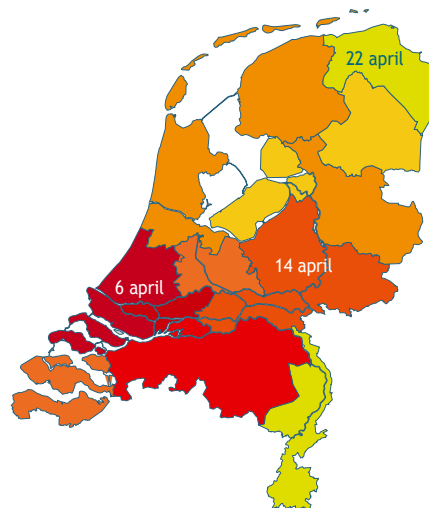
Verschillen in timing

Het grote verschil in overleving tussen 2017 en 2018 geeft mogelijk inzicht in enkele mechanismen achter de kuikenoverleving. Wat tijdens het seizoen al opviel, was dat de kuikens in 2018 veel later verschenen dan in 2017. De piek viel in 2017 in eind april, terwijl deze in 2018 pas halverwege mei kwam (figuur 1). Er zijn verschillende hypothesen waarom een laat kuikenseizoen kan leiden tot hogere overleving, maar vooral het stralende lenteweer in 2018 zal een grote invloed hebben gehad. Binnen Nederland zijn ook verschillen in timing gevonden. Zo bleken kuikens het vroegst te verschijnen in Zuid-Holland en het laatst in Groningen (figuur 2). Waarschijnlijk spelen hier twee factoren door elkaar heen: ener-

Kuikens van een dag of drie oud, zoals op deze foto, blijven vaak dicht bij hun moeder. Toch vallen veel kuikens al in de eerste dagen van hun leven ten prooi aan predatoren, kou of voedselgebrek. Leiden, 24 april 2017.
Foto: Erik Kleyheeg.

Figuur 1. Wilde Eend. Verschil in timing van het broedseizoen tussen jaren. Per jaar is de datum weergegeven waarop de eerste 100 (kleine cirkels), de eerste 500 en de eerste 1000 (grote cirkels) waarnemingen van kuikens gemeld zijn. Wat opvalt, is dat 2018 een laat voorjaar was vergeleken met 2017 en 2019. Het eerste jaar (2016) was nog een proefjaar, dus daar valt weinig over te zeggen.

Figuur 2. Wilde Eend. Timing van het broedseizoen in de verschillende provincies. De kleur is gebaseerd op de datum waarop de eerste 10% van de waarnemingen was gedaan in 2017 en 2019 (lichtere kleur betekent later kuikenseizoen).

Dit kuiken van ongeveer 4 weken oud is te groot voor de meeste kuikenpredatoren en heeft een grote kans om vliegvlug te worden. Haastrecht, 11 mei 2019.
Foto: Erik Kleyheeg

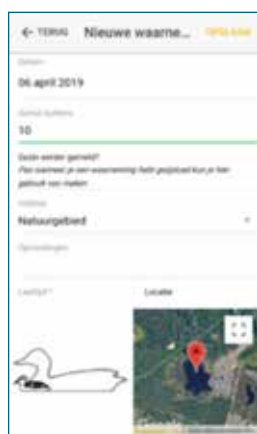

zijds zijn er in Zuid-Holland meer waarnemers, dus is de kans groter dat een vroeg kuiken wordt gemeld. Anderzijds is het (micro)klimaat in Zuid-Holland waarschijnlijk net iets milder (dichter bij zee en meer stedelijk gebied), waardoor Wilde Eenden geneigd zijn om vroeger te gaan broeden. Het relatieve belang van deze factoren zal in de komende jaren nader worden onderzocht. Dat geldt ook voor de vraag of er binnen jaren een verband bestaat tussen timing van broeden en de overleving van kuikens.

Predatie als oorzaak of gevolg

De kuikenoverleving is dus behoorlijk variabel en mogelijk te laag om de populatie in stand te houden. Wat in het project vooralsnog niet expliciet wordt onderzocht, is waarom de overleving (soms) zo laag uitkomt. Toch zijn er veel meldingen van mensen die getuige waren van kuikensterfte, vooral door predatie. Het is duidelijk een gevoelig onderwerp dat veel mensen bezighoudt. Predatie is echter een natuurlijk fenomeen en de voornaamste reden waarom eenden per nest zo veel eieren leggen. De vraag is of het tegenwoordig te veel is, en waardoor dat dan komt. Zijn er meer predatoren? Of zijn kuikens kwetsbaarder voor predatie omdat de mens zijn omgeving te schoon houdt? Of worden eendenkuikens gedwongen om risico's te nemen bij het foerageren, omdat er te weinig voedsel voor ze beschikbaar is? Het antwoord is ongetwijfeld complex en daarmee een interessant onderwerp voor toekomstig onderzoek.

Doe mee!

Het eendenkuikenproject heeft al veel interessante nieuwe inzichten opgeleverd, maar ook veel nieuwe vragen opgeworpen. Het is daarom belangrijk om het project nog een aantal jaren voort te zetten. Meedoen kan dus nog steeds! Bovendien is meedoen heel eenvoudig: voer waarnemingen van kuikens van de Wilde Eend in met de KuikenTeller app (hiernaast) of via www.erikkleyheeg.nl, waar ook meer informatie over het project is te vinden.

● Erik Kleyheeg

Figuur 3. Om eenvoudig in het veld waarnemingen van eendenkuikens te kunnen invoeren werd in 2017 de KuikenTeller app ontwikkeld voor Android en iOS toestellen.